

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף החינוך הערבי
הפיקוח על הוראת הערבית

ה' בטבת, תשע"א
12 דצמבר, 2010

תמונת מצב לחטיבות הביניים במגזר הערבי
לקראת ישיבת הועדה לשפה ואוריינות (22.12.10)

ד"ר כאות'ר ג'אבר
מפמ"ר ערבית לערבים

רציונאל :

* השפה הערבית נלמדת בישראל כשפה ראשונה בכל בתיה"ס הערביים מכתה א' ועד סיום י"ב וכן במוסדות להכשרת מורים ערביים. תוצאות מבחני המיצ"ב והמבחנים הבינ"ל (PISA ו- PIRLS) מלמדים על הישגים נמוכים בתחום השפה במגזר הערבי. ההישגים נמוכים הן לכשעצמם והן בהשוואה להישגים בשפה במגזר היהודי.

* סוגיית הטיפול בשפה הערבית מעסיקה לאורך הזמן את כל הגורמים הנוגעים למערכת החינוך הערבית, כל הזמן נעשים ניסיונות לשיפור ההישגים אולם עדיין לא מורגשת הצלחה.

* לערבית ישנן תופעות אופייניות המקשות על רכישה תקינה של השפה בשלב גיל יסודי, ובהמשך בשאר שלבי הגיל האחרים, תופעות כמו הדיגלוסיה, כלומר הזיקה בין השפה הערבית המדוברת העממית, לבין השפה התקנית הפורמאלית המתחייבת על פי תוכנית הלימודים, תופעות נוספות כמו מורכבות האורתוגרפיה, מורכבות המורפולוגיה, הניקוד, שינוי צורת האות בהתאם למיקומה במילה וכו'.

חלוקת בתי"ס חט"ב במגזר הערבי לפי המפרט שלהלן:

מס' בתי ספר	שלב חינוך
59	חט"ב עצמאיות
30	חט"ב + חט"ע
10	יסודי+חט"ע
85	יסודי
184	סה"כ

א. תוכנית שלהב"ת בכיתות ז'-ח' במערכת החינוך במגזר הערבי.

- **יעד:** העלאת הישגים בשפת האם- ערבית בחט"ב.
- **תיאור הפעילות:** שילוב רכיבים אורייניים בתחומי הדעת השונים כתשתית ללמידה ולחשיבה.
- **היקף ההפעלה:** בשנה"ל תשי"ע הופעלה בפעם הראשונה תוכנית חדשה בכל בתי הספר במגזר הערבי- שלהב"ת בערבית- לקידום הישגים בשפת האם – ערבית- בכיתות ז'.
- בשנה"ל תשע"א התוכנית ממשיכה לפעול בחט"ב – בכיתות ז'-ח'. לכל כיתה ח' יש תוספת של 3 שעות תוספתיות לחיזוק שליטת התלמידים בשפה, וכל כיתה ז' במגזר הערבי קבלה תוספת של 1 ש"ש .

- חלוקת שעות:

כיתה ז' -

ספרות: 2 ש"ש

דקדוק: 1 ש"ש

הבעה: 2 ש"ש

כיתה ח'

ספרות: 2 ש"ש

דקדוק: 2 ש"ש

הבנה והבעה: 2 ש"ש

- חומרי למידה:

- ערכה של דגמי הוראה בשפה הערבית בשם "דיאלוג עם הטקסט". הערכה כוללת טקסטים מסוגות שונים ובתחומי דעת שונים במטרה לחשוף את התלמידים לטקסטים ברמת מבחני הפיזה והטיימס. "דיאלוג עם הטקסט"- ספר לימוד שפותח דרך האגף לת"ל בהלימה עם מטרות התוכנית.

- מדדי ביצוע ותשומות:

- התוכנית מלווה בכ- 35 ימי הדרכה, כאשר לכל 4 בתי ספר הוקצה יום הדרכה.
- במהלך שנה"ל תשע"א יבוצעו עוד 2 משימות הערכה לתלמידי כיתות ח' בחודש דצמבר 2010 ובחודש אפריל 2010 ובחודש אפריל 2011 לשם בדיקת התקדמות התלמידים בשפה הערבית.
- השתלמות מדריכים בחטיבות הביניים של 60 שעות.
- השתלמות מורים: השתלמויות של 30 שעות למורים המובילים .
- כנסים מחוזיים לחשיפת התוכנית והמשך הטמעתה.

ב. מבדק עמי"ת:

יעד: צמצום פערים וקידום תלמידים מתקשים בשפת אם

תיאור הפעילות המבדק הוא כלי למיפוי היכולות של כלל התלמידים בראשית כיתה ז' במיומנויות שפה, וכלי לאיתור תלמידים המתקשים במיומנויות יסוד בהבנת הנקרא ובהבעה בכתב. המבדק הינו חדש במגזר הערבי, וזאת היא השנה השנייה של הפעלתו. המבדק פותח ע"י ראמ"ה לבקשת האגף לחינוך על יסודי. המבדק ממומן ע"י משרד החינוך.

היקף הפעלה: מספר בתי"ס במחוז המרכז במגזר הערבי. צפוי שבשנה"ל תשע"ב המבדק יפרוס את בתי"ס חט"ב במגזר הערבי ברמה ארצית.

ג. התאמת מערכת החינוך למאה ה- 21

לחט"ב במגזר הערבי עדיין אין נגיעה ניכרת בפרויקט החדש של "התאמת מערכת החינוך למאה ה- 21", חוץ מתוכנית מצומצמת שפותחה למען **אתר למידה מרחוק**. התוכנית עוסקת בחומרי למידה לחט"ב, לימים שבהם לא מתקיימים לימודים סדירים. בתוכנית קיימת הפנייה ל:

1. תכנית עבודה במקצוע ערבית לכיתות ז', ח', ט', על פי תכנית הלימודים בערבית, מפורטת עפ"י נושא ההוראה שצריך ללמוד כל שבוע.
2. הפנייה לאתרים שונים בשפה הערבית, אשר יתרמו לתלמיד ללמוד, להבין, ולתרגל. האתרים האלה עוסקים בכל מקצועות הוראת הערבית: דקדוק, ספרות, הבנת הנקרא, ידע לשוני, הבעה בכתב, הבעה בעל פה, אוצר מילים, מילונים ועוד.
3. לגבי השעורים הנחשבים לשיעורים הדורשים את עזרתו של המורה לחט"ב, קיים פרויקט "שעורים מצולמים", אשר מבצעים אותו מורים לערבית חט"ב, דרך מרכז הטכנולוגיה החינוכית מ.ט.ח. הרעיון הוא בהעלאת יחידות הוראה מצולמות לאתר.

ד. מצב תוכניות הלימודים חט"ב- חט"ע וחומרי למידה במגזר הערבי בערבית ועברית

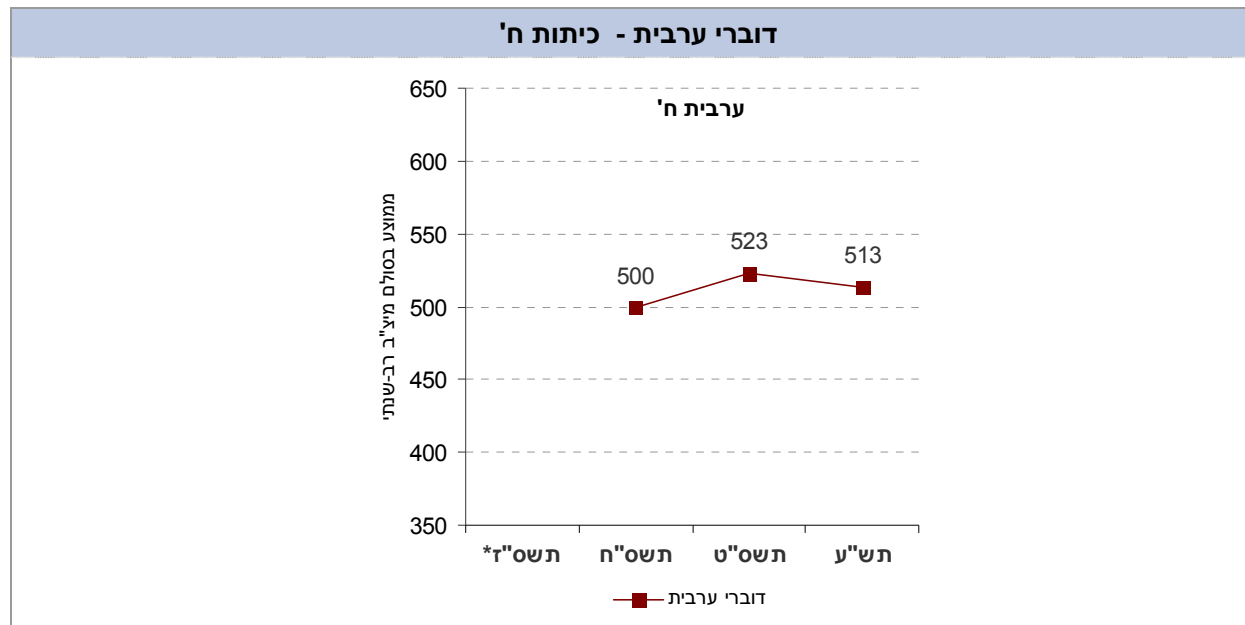
בין המצוי לנדרש- מרץ 2010

מקצוע	שם המפמ"ר/אחראי תחום	שלב גיל	קיים	נדרש	חומרי למידה	הכשרת מורים	השתלמויות מורים	הערות
לשון, הבעה, הבנה,	ד"ר כאות'ר גיאבר	חט"ב+ חט"ע	תוכנית לימודים ישנה מ-1985, 1990 +הגדרת סטנדרטיים	עדכון התוכנית הקיימת +הגדרת סטנדרטיים	ישנו צורך בפיתוח חומרי למידה איכותיים	ישנו צורך בהכשרת מורים בשפה וספרות ערבית	ישנו צורך בהשתלמויות מורים בשפה ובספרות	אישור חדש לפיתוח ת"ל חדשה- לשון הבעה והבנה לחט"ב עד דצמבר 2011
ספרות ערבית	ד"ר כאות'ר גיאבר	חט"ע	תוכנית לימודים חדשה אושרה ב-2007 ועדיין לא הוטמעה	הגדרת סטנדרטיים	ישנו צורך בפיתוח חומרי למידה איכותיים	ישנו צורך בהכשרת מורים בתחום הספרות	ישנו צורך בהשתלמויות מורים לפי התוכנית החדשה	קיים צורך בשינוי הגדרת חוקת הזכאות ל-4 יח"ל חובה – קיים צורך בפיצול שאלון הברות
עברית	ד"ר האני מוסא	ג-י"ב	+פורסמה תוכנית (חדשה) 2007	הגדרת סטנדרטיים	קיימים וחדשים	שדרוג תוכניות הלימודים במכללות ובאוניברסיטא	יש צורך בהשתלמויות של 60 שעות לכל	התוכנית החדשה מתבססת על 2 יח"ל

בסיס שבתוכם יש חלק של הבעה	שלבי הגיל	ות בהתאם לתוכנית החדשה						
-------------------------------------	-----------	------------------------------	--	--	--	--	--	--

ה. מבחני ההישגים במיצ"ב בערבית לכיתה ח': מבחני ההישגים במיצ"ב נועדו לבחון באיזו מידה עומדים תלמידי בית הספר היסודי ותלמידי חטיבת הביניים ברמת הדרישות המצופה על פי תכנית הלימודים: בארבעת מקצועות הליבה: מדע וטכנולוגיה, אנגלית, מתמטיקה ושפת אם (עברית/ערבית), בדרגות כיתה: ה' ו-ח', בשפת-אם (עברית וערבית).

דוברי ערבית			ערבית ח'
ס"ת	ממוצע	N	
100	500	4,971	תשס"ח
80	523	5,374	תשס"ט
88	513	6,031	תש"ע

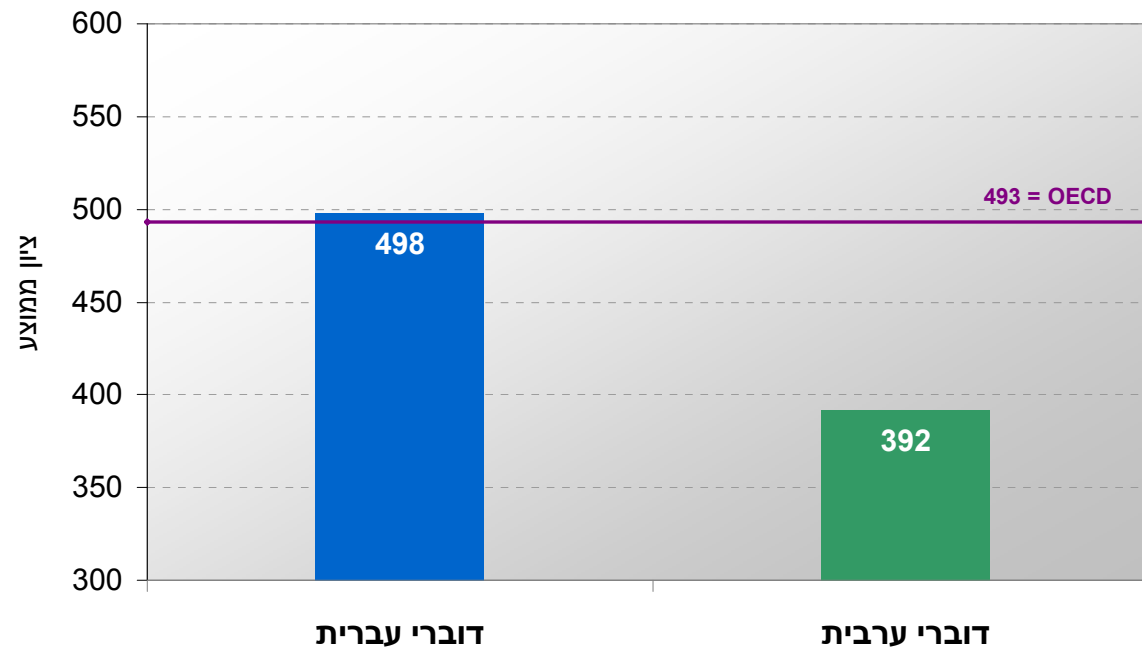

הישגי התלמידים ירדו בתש"ע ב-10 נקודות בסולם הרב שנתי, זאת לאחר עלייה ניכרת של 23 נקודות בסולם הרב שנתי בתשס"ט בהשוואה לתשס"ח.

ו': הישגים באוריינות קריאה במבחן פיזה 2009:

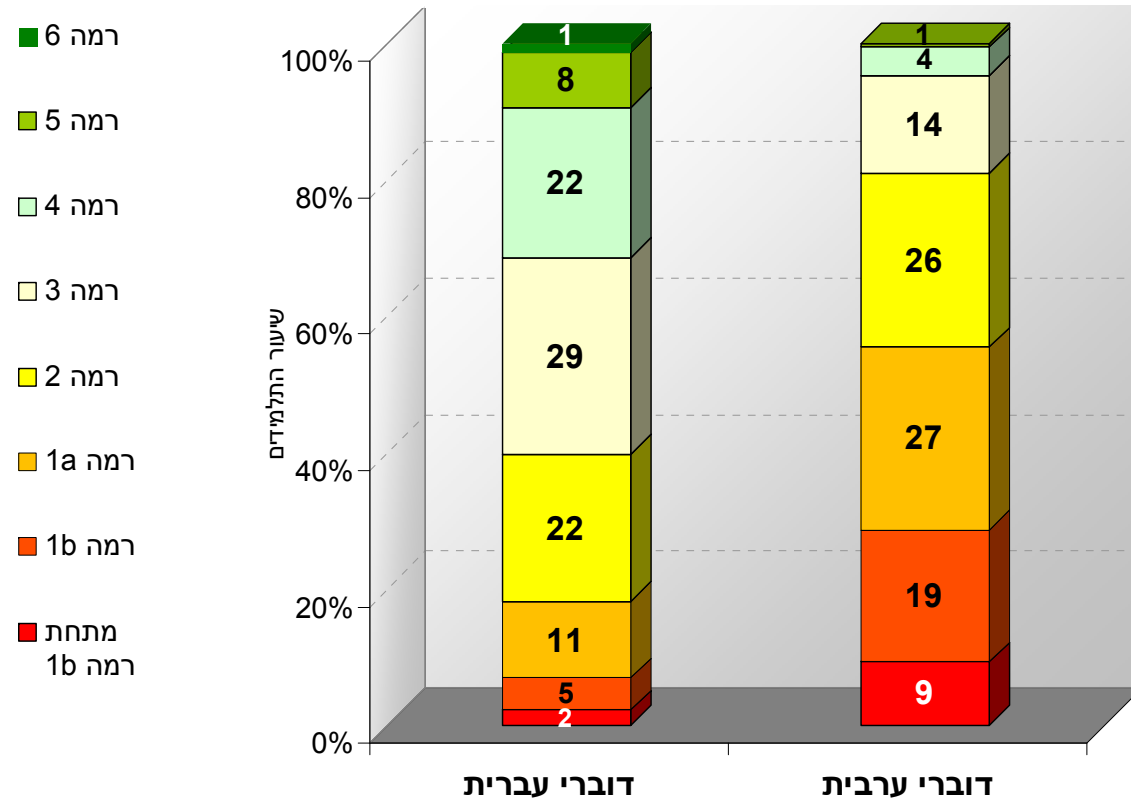
- בשנת 2009 תחום אוריינות הקריאה היה תחום המחקר המודגש (יותר שאלות וניתוח של נושאי משנה).
 - האוכלוסייה: בני ה- 15 מכלל מגזרי האוכלוסייה בישראל
- "אוריינות קריאה: היכולת של הפרט להבין, להשתמש ולהעריך באופן ביקורתי טקסט כתוב, על-מנת להשיג את יעדיו של הפרט, לפתח את הידע והפוטנציאל שלו ולתרום לחברה".

**ממוצע הישגים באוריינות קריאה בפיזה 2009
לפי מגזר שפה**

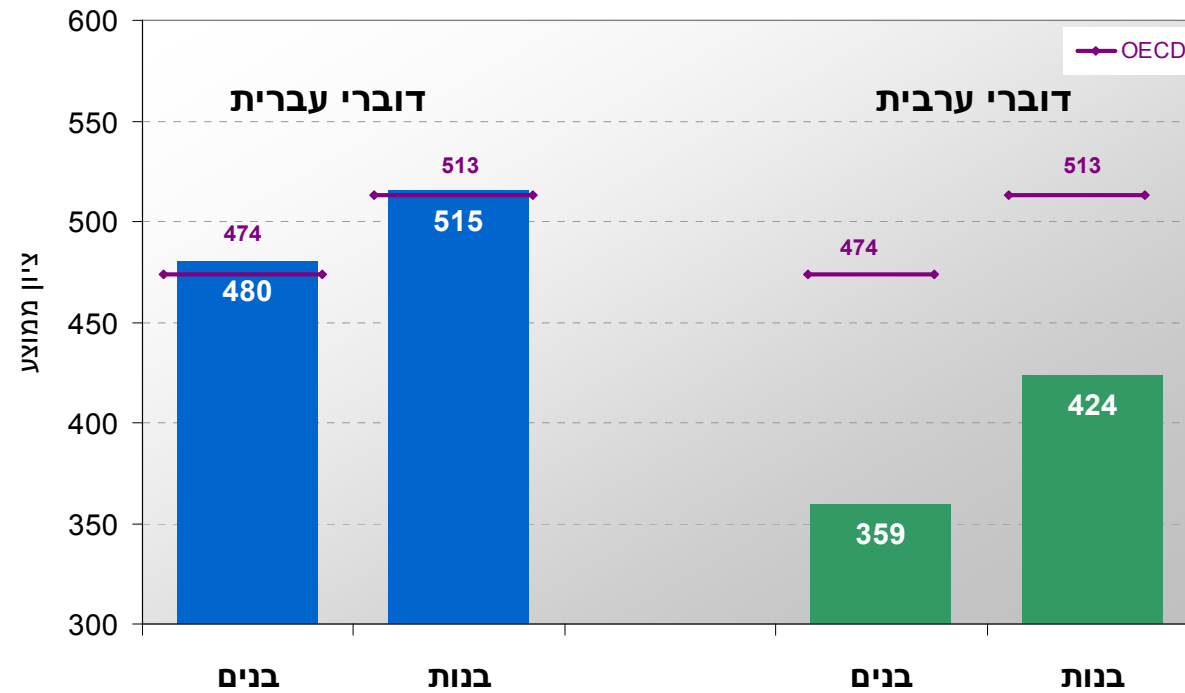
פער של כ-100 נקודות (סטיית תקן אחת) בין דוברי עברית ובין דוברי ערבית.

**הישגי דוברי העברית באוריינות קריאה גבוהים במקצת מממוצע ה-OECD.
 רמות בקיאות באוריינות קריאה בפיזה 2009
 לפי מגזר שפה**

בקרב דוברי עברית יש 9% מצטיינים (רמה 5 ומעלה) ו-18% מתקשים (מתחת לרמה 2).
 בקרב דוברי הערבית יש 1% מצטיינים ו-55% מתקשים.

**ממוצע באוריינות קריאה בפיזה 2009
לפי מגזר שפה ומגדר**

- הישגי הבנות באוריינות קריאה גבוהים מהישגי הבנים בשני מגזרי השפה ההבדל לטובת הבנות בולט בקרב דוברי הערבית.
- בקרב דוברי עברית - הישגי הבנים והבנות עולים על ההישגים המקבילים ב-OECD.